

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

I. Chukhno,

PhD in Public Administration, Associate Professor of department

of Management and Administration, National University of Pharmacy, Kharkiv

THE ROLE OF INNOVATION TO ENSURE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

У статті розглянуто сутність інновацій та основні підходи до їх визначення. Розглянуто нормативно-правові засади інноваційної діяльності в Україні, напрями державного регулювання інноваційної діяльності, її стратегічні пріоритети та об'єкти інноваційної діяльності. З'ясовано, що в основних нормативних документах у сфері регулювання інноваційної діяльності, мова йде про створення умов для інноваційного розвитку економіки на основі впровадження технологічних, виробничих, адміністративних, управлінських інновацій. Визначено, що економічне зростання, досягнуте на основі інноваційного розвитку, сприятиме нарощуванню подальшого економічного потенціалу нашої держави і темпів економічного розвитку, а також підвищенню добробуту населення, рівня і якості його життя, забезпеченню економічної і соціальної безпеки держави. Обґрунтовано необхідність застосування інноваційних підходів в управлінській діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування задля забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

In the article the essence of innovation and the main approaches to their definition are considered. Considered legal bases of innovative activity in Ukraine, directions of state regulation of innovation, its strategic priorities and objects of innovation. It is shown that in the basic regulatory documents in sphere of regulation of innovation activities it is about creating conditions for innovative economic development based on introduction of technological, operational, administrative, managerial innovation. Determined that the economic growth achieved through innovative development will contribute to further build-up of the economic potential of our country and the rate of economic development, increase welfare of the population, the level and quality of his life, economic and social security. The necessity of the use of innovative approaches in management of state and local governments to ensure socio-economic development are proved.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіональний розвиток, інновації, інноваційний розвиток, інноваційні підходи в управлінні.

Key words: socio-economic development, regional development, innovation, innovative development, innovative approaches in management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Соціально-економічний розвиток держави та її регіонів є запорукою забезпечення належного рівня та умов життя населення країни, подальшого розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства, передумовою соціальної стабільності в суспільстві. В нашій державі протягом всього періоду її існування стан соціально-економічного розвитку регіонів характеризувався низкою проблем, зокрема, бо наявність значних диспропорцій регіонального розвитку, низький рівень економічного розвитку в більшості регіонів, наявність депресивних регіонів, слабкий розвиток або занепад соціальної інфраструктури та відсутність у держави коштів щодо її належного фінансування, що в кінцевому підсумку мало наслідком низький рівень життя більшої частини населення держави.

Це, в свою чергу, призводило до стримування економічного зростання, посилення міграційних процесів, невдоволеності в суспільстві та наростанні суспільних протиріч. Процеси, що характерні для економіки нашої держави в останній період ще більше загострили ці проблеми.

У сучасних умовах посилення процесів глобалізації та направленості нашої країни до подальшої інтеграції в світовий економічний простір питання забезпечення конкурентоспроможності нашої держави, її економіки набувають все більшої гостроти. Стрімкі зміни в техніці і технологіях, які відбуваються в сучасному світі, постійний пошук суб'єктами господарювання нових підходів в управлінні, що забезпечує отримання ними значних конкурентних переваг, інтеграція методів управлін-

ня комерційної сфери в систему публічного управління багатьох розвинутих країн світу та стан розвитку економіки нашої держави і зниження потенціалу її економічного розвитку в останній період обумовлюють зростання необхідності розробки та здійснення обґрунтованої та виваженої державної політики забезпечення інноваційного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інноваційного розвитку та управління інноваційними процесами, запровадження інноваційної моделі економічного розвитку досліджуються у працях В. Александрова, О. Амосова, О. Амоші, А. Власової, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Гриньова, О. Дацій, П. Друкера, Н. Краснокутської, Р. Фатхутдинові, Л. Федулової, А. Чухно, Й. Шумпетера та ін. Проблеми регіонального та галузевого інноваційного розвитку вивчались у працях таких науковців, як С. Біла, В. Головатюк, М. Долішній, Я. Жаліло, В. Жук, Г. Кореняко, М. Латинін, О. Пампура, В. Панчишин, В. Соловійов, Д. Стеченко, О. Шевченко та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення місця та ролі інновацій в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів у сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В останні роки більшість вчених у сфері економіки та державного управління схилиються до думки, що в сучасних умовах необхідною умовою економічного зростання та конкурентоспроможності економіки нашої держави є забезпечення її інноваційного розвитку.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення поняття інновації, які різняться в залежності від сфери діяльності та інтересів вченого, сфери застосування інновацій, глибини їх вивчення тощо. Загалом інновації розглядають як об'єкт (певний інноваційний продукт, що може бути представлений у вигляді товару, послуги, технології, методу, та отриманий в результаті здійснення інноваційного процесу) і як процес (сукупність дій щодо дослідження, проектування, розроблення, організації виробництва, комерціалізації і поширення нових виробів, технологій, принципів замість існуючих).

Проаналізувавши різні погляди вчених-економістів, В. Зянько дає таке визначення цієї економічної категорії: інновація — це результат втілення чи матеріалізації новаторської ідеї у певній предметній субстанції — продукті, технології, засобі людської діяльності чи послугі, для якої властиві нові споживчі якості, а реалізація передбачає зміну усталених, звичних способів діяльності, створення нового чи урізноманітнення старого попиту з метою отримання економічного, соціального, екологічного чи іншого ефекту [2, с. 43]. Це визначення поєднує в собі підхід до трактування інновації і як об'єкту і як процесу, роблячи акцент на спрямованості її на отримання певного зиску. Тобто інновація, окрім наявності в ній елементу новизни, повинна забезпечувати певні додаткові позитивні результати від свого впровадження.

Відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність", інновації — це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [6].

У нормативних документах також визначені об'єкти інноваційної діяльності. Відповідно до ст. 4 Закону України "Про інноваційну діяльність" до них належать: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції [6]. Тобто мова йде про впровадження різного роду інновацій в сфері виробництва і підприємництва задля забезпечення економічного зростання.

У цілому в існуючих в українському законодавстві визначеннях інновацій акцент робиться, перш за все, на новаціях, які істотно поліпшують структуру та якість виробництва. Така трактовка, як зазначає О. Нагорна, значно звужує термін та не робить наголос на якості винаходів і перетворень, що впроваджуються у різні сфери діяльності [5, с. 112].

При цьому інновації, інноваційна діяльність, її підтримка та створення сприятливих умов для неї, виходячи з названого нормативного документу та ряду інших документів в цій сфері, розглядаються саме з точки зору виробничої сфери та економіки країни. Державне регулювання інноваційної діяльності, як передбачено статтею 6 Закону України "Про інноваційну діяльність", здійснюється шляхом: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів; формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності; захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; фінансової підтримки виконання інноваційних проектів; стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів; встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності; підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [6].

Нормативно-правові документи також визначають стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Так, стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності на 2011—2021 роки є: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; освоєння нових технологій високо-технологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; освоєння нових технологій вироб-

ництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [7].

Тобто знову ж мова йде саме про створення умов для інноваційного розвитку економіки на основі впровадження технологічних, виробничих, адміністративних, управлінських інновацій саме в сфері комерційної діяльності, стимулювання та підтримки економічного розвитку в державі.

Як зазначає Л. Кривенко, модель інноваційного розвитку є головним фактором, який виводить країну на передові рубежі наукового та соціально-економічного прогресу. У такій моделі роль основного джерела економічного зростання відіграють наукові досягнення та їх технологічне втілення, які дають можливість, насамперед, підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантувати її економічну безпеку, гідне місце на міжнародних ринках, стабільні темпи економічного зростання [4].

Економічне зростання, досягнуте на основі інноваційного розвитку сприятиме, по-перше, подальшому нарощуванню економічного потенціалу нашої держави і темпів економічного розвитку, а по-друге, підвищенню добробуту населення, рівня і якості його життя, що є однією з основних задач державної політики, та сприятиме, на цій основі, розвитку соціальної сфери, в тому числі соціальної інфраструктури, та, в підсумку, стабілізації ситуації в державі, забезпеченню її економічної і соціальної безпеки.

Гнучкість державного управління інноваціями, залучення до активного сприяння інноваціям місцевих органів влади дозволяє досягти стабільності і ефективності виробництва, оскільки ефективно управління впровадженням новинок сприяє не тільки оптимізації інноваційного процесу, але і дозволяє одержувати оптимальний прибуток. Тому питання державного вибору і оцінки інноваційної стратегії повинно займати центральне місце у визначенні тактики підприємництва, забезпеченні ефективного розвитку економіки і соціальної стабільності в суспільстві [8, с. 61].

Проте слід відзначити низьку ефективність заходів державної політики в нашій державі щодо підтримки інноваційної діяльності, стимулювання розвитку економіки на основі інноваційної моделі. Для цього є цілий ряд причин. Основними серед них є: необхідність значних інвестицій для здійснення інноваційної діяльності та нерозробленість в державі відповідних інструментів інвестування інноваційних проектів; поганий інвестиційний клімат, на який впливає як загальна економічна ситуація в країні, так і такі фактори, як політична нестабільність, часті зміни законодавства, недостатній рівень правової захищеності інвесторів та підприємців в цілому, корупція та бюрократизм тощо.

Окрім того, однією з причин низької ефективності державних заходів в сфері управління інноваційним розвитком в країні, сприяння економічному зростанню

на основі впровадження інновацій, є недостатня увага з боку органів державної влади та місцевого самоврядування до необхідності впровадження інновацій не лише у виробничій сфері, сфері комерційної діяльності, а і у сфері управління цими процесами. Існуюча система влади прагне до самозбереження у тому вигляді, в якому вона і існує. Для представників як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування в переважній більшості характерна схильність і, навіть, сильне прагнення до збереження існуючих підходів в управлінні, існуючої системи взаємозв'язків та підпорядкування, застосування знайомих і випробуваних (хоча часто не ефективних) методів, інструментів та прийомів управління. Окрім того, значна частина посадовців наразі не готова до пошуку і впровадження управлінських інновацій, як внаслідок відсутності відповідних знань і компетенцій, так і внаслідок психологічного небажання змін.

У результаті, в нормативних документах нашої держави щодо інноваційної діяльності та інноваційного розвитку мова йде саме про впровадження інновацій та забезпечення інноваційного розвитку економіки, комерційного сектору, а участь державних органів і органів місцевого самоврядування розглядається з точки зору створення умов для інноваційної діяльності та інноваційного зростання економіки, контролю і координації цих процесів. Про застосування ж інноваційних підходів в діяльності цих органів задля підвищення ефективності їх роботи та державної політики в цілому, забезпечення соціально-економічного розвитку країни та окремих регіонів не йдеться.

Поряд з цим, в Україні існує певний досвід та нормативно-правове поле використання інноваційних підходів в організації управління регіональним розвитком, створення інноваційних форм ведення діяльності, залучення інвесторів до розвитку об'єктів соціальної сфери, підвищення взаємодії державних органів, комерційних структур, громадськості тощо. Проте з боку держави їм не надається належна увага в якості інноваційних підходів до управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави в цілому, а з боку представників органів державної влади та місцевого самоврядування відсутнє достатнє розуміння ролі цих підходів та їх сприйняття і бажання реалізувати в регіональному управлінні. Внаслідок цього, створені на їх основі заходи і структури часто залишаються неефективними, їх використання та впровадження в практику відбувається слабкими темпами, що, знову ж, дозволяє представникам влади говорити про їх незатребуваність.

Необхідність забезпечення розвитку регіонів на інноваційній основі зумовлена важливістю оптимізації просторових господарських характеристик країни відповідно до особливостей розміщення наявних і потенційних ресурсів, а також необхідністю задоволення загальних і специфічних потреб населення (у т. ч. на найнижчому територіальному рівні). Вирішальну роль у забезпеченні комплексного збалансованого розвитку регіону відіграє стратегічне бачення перспектив економічного зростання, визначення внутрішніх проблем, перешкод, що гальмують цей процес та адекватна оцінка потенціалу наявних на місцевому рівні ресурсів розвитку [3, с. 5].

Слід зазначити, що значна кількість вчених також розглядають інновації саме як підґрунтя для забезпечення економічного розвитку нашої держави та її регіонів на основі якого буде досягнуто соціально-економічний розвиток регіону. Наприклад, В. Бондар, вивчаючи роль інноваційної діяльності в соціально-економічному розвитку регіонів, розглядає інноваційну діяльність як засіб досягнення економічного розвитку країни в цілому на основі ефективного розвитку кожного регіону, зазначаючи при цьому, що на сьогоднішній день інноваційна діяльність для регіонів України є реальною можливістю вижити у складних економічних умовах та засобом досягнення певних результатів соціально-економічного розвитку регіонів [1, с. 113].

Проте, враховуючи сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів, який погіршується внаслідок кризових явищ в економіці нашої держави, значні диспропорції регіонального розвитку, недостатню ефективність державної політики як у сфері регіонального розвитку, так і в сфері управління інноваційним розвитком, направленість нашої держави на подальшу європейську інтеграцію та інтеграцію в світове співтовариство, а також враховуючи сучасні тенденції в публічному управлінні щодо застосування окремих підходів управління комерційними структурами для підвищення ефективності державного впливу, необхідно вбачається розробка обґрунтованої державної політики та державної стратегії в сфері управління економічним розвитком регіонів з метою забезпечення їх економічного зростання, залучення регіональних і місцевих органів управління до стимулювання і підтримки інноваційного розвитку регіонів та мотивування їх до активної та ефективної діяльності в цій сфері на основі пошуку та використання управлінських інновацій з метою забезпечення стабілізації ситуації в країні та соціально-економічного розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Отже, для забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в сучасний, складний для нашої держави час, необхідно на державному рівні сформувавши розуміння важливості цих процесів та створити умови для реалізації як інноваційної моделі розвитку (щодо просування інновацій в економічній сфері, виробничій діяльності), так і для реалізації інноваційних підходів в управлінні регіональним розвитком. Саме таке їх поєднання, комплексне застосування інновацій у всіх сферах життєдіяльності регіону, дозволить подолати існуючі проблеми та загрози і забезпечити соціально-економічний розвиток регіонів нашої держави.

Література:

1. Бондар В.С. Роль інноваційної діяльності у соціально-економічному розвитку регіонів / В.С. Бондар // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2013. — № 2 (22). — С. 109—118.
2. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія / В.В. Зянько. — Вінниця: УНІВЕРСУМ — Вінниця, 2008. — 397 с.

3. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С.О. Біла, Я.А. Жаліло, О.В. Шевченко, В.І. Жук [та ін.]; за ред. С.О. Білої. — К.: НІСД, 2011. — 80 с.

4. Кривенко Л.В. Формування інноваційної моделі розвитку України — запорука економічного зростання [Електронний ресурс] / Л.В. Кривенко, В.М. Милашенко // Вісник Української академії банківської справи. — 2011. — № 2 (31). — Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/2_31_2011/31_01_04.pdf

5. Нагорна О.О. Інноваційний розвиток національної економіки: діагностика проблем, важелі активізації / О.О. Нагорна // Фінансовий простір. — 2014. — № 2 (14). — С. 108—113.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

7. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 року № 3715-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

8. Соловйов В.П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: монографія / В.П. Соловйов, Г.І. Корењяко, В.М. Головатюк. — Київ: Фенікс, 2008. — 224 с.

References:

1. Bondar, V.S. (2013), "The role of of innovation activities in socio-economic development of regions", *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, vol. 2 (22), pp. 109—118.
 2. Zian'ko, V.V. (2008), *Innovatsijne pidpriemnytstvo: sutnist', mekhanizmy i formy rozvytku* [Innovative entrepreneurship: the nature, mechanisms and forms of development], UNIVERSUM, Vinnytsia, Ukraine.
 3. Bila, S.O. Zhalilo, Ya.A. Shevchenko, O.V. Zhuk, V.I. etc. (2011), *Innovatsijni pidkhody do rehional'noho rozvytku v Ukraini: analit. dop.* [Innovative approaches to regional development in Ukraine: Analytical report], NISD, Kyiv, Ukraine.
 4. Kryvenko, L.V. Mylashenko, V.M. (2011), "Formation of innovative model of Ukraine — the key to economic growth", *Visnyk Ukrain'skoi akademii bankivs'koi spravy*, [Online], vol. 2 (31), available at: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/2_31_2011/31_01_04.pdf (Accessed 28 March 2015).
 5. Nahorna, O.O. (2014), "Innovative development of the national economy: diagnosis problems, levers activation", *Finansovyy prostir*, vol. 2 (14), pp. 108—113.
 6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), *The Law of Ukraine "On innovation activity"*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 28 March 2015).
 7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), *The Law of Ukraine "On innovation activity priorities in Ukraine"*, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (Accessed 28 March 2015).
 8. Solovjov, V.P. Koreniako, H.I. Holovatiuk, V.M. (2008), *Innovatsijnyj rozvytok rehioniv: pytannia teorii ta praktyky* [Innovative regional development: Theory and practice], Feniks, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 24.03.2015 р.*